

האליזר

עלון לשבת קודש



דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאט
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: צום עשרה בטבת

ההפטרה: ויהי דבר (יחזקאל לו)

ח' טבת תשע"ז 1150 (שנה כב')

פרשת ויגש



אחינו בית ישראל שמעו: צום העשירי (צום עשרה בטבת) יחול ביום ראשון, יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה. וכן יום זה הוא יום הקדיש הכללי לקדושי השואה הי"ד.

תחילת הצום: 5:39 [לפנות בוקר=עמוד השחר] סיום הצום: 5:18 [בערב]

"וישב בארץ זושן והיית קרוב אלי וזנך ובניך ובניך..." (מ"ה, י)

אומר הרה"ק רבי מאיר מפרימישלן זצ"ל: חושש היה יוסף שאם יגורו יחדיו עלולות לפרוץ מריבות שונות בין אנשיו לבין בני משפחת אביו וממילא יגרם הדבר גם להתמעטות האהבה ביניהם, לפיכך אמר: "וישב בארץ גושן" - שלא בצוותא ממש. וממילא "והיית קרוב אלי אתה ובניך" - ונוכל תמיד להישאר קרובים בלב ובנפש, מבלי שתופרע אהבתנו.

"אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה..." (מ"ו, ד)

"אנכי ארד עמך מצרימה" - אומר הקב"ה ליעקב: כאשר תרד למצרים, ארד גם אני עמך, "כי עמך אנוכי בצרה", "ואנכי אעלך גם עלה" - כאשר אחלצך משם, תהא זו גם עליה בשבילי, שעלייתכם היא גם עליית. זוהי הבטחתו הגדולה של השם יתברך לישראל, כי תמיד יתפרסם כבודו בעולם ויתקדש שמו רק ע"י ישועתם של ישראל.

כל זמן שיהיה עם ישראל בשפל המדרגה יהיה גם כבוד שמים בהסתר, וכאשר תהיה ישועה לישראל יתעלה גם כבוד שמים, מכאן יכולים להיות ישראל סמוכים ובטוחים שלא ילכו ח"ו לאבדון, אלא יזכו להיגאל מן הגלות, כי הרי סוף סוף חייבת לבוא עת התגלות כבוד השם יתברך, אז תתנער השכינה מן העפר וכבוד ה' עלינו יזרח במהרה בימינו אמן.

"ויאמר יוסף אל אחיו ואני יוסף" (מ"ה, ג)

כשהיה "החפץ חיים" מגיע לפסוק זה היה נאנח ואומר: ומה עם אחי יוסף, שאלפי קושיות ותמיהות ניקרו במוחם בנוגע לכל המאורעות שאירעו להם במצרים, אך כששמעו את שתי המילים "אני יוסף", נתחזרו להם הכל... הכל, קל וחומר שתעלמנה כל הפליאות והקושיות על דרכי ההשגחה, באותו רגע שנוכח לגאולה השלמה וכבוד שמים יתגלה, והקול יהדהד מסוף העולם ועד סופו "אני ה'!" ולכן למרות כל הצרות והנסיגות, הגלויות והרדיפות, אם נזכור שהכל מאיתו יתברך, לטובתנו יהיה יותר קל...

"וינהלם בלחם" (מ"ו, יז)

יוסף אמר לאחיו "אנוכי אכלכל אתכם" וכן כתוב "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו" אך לגבי מצרים שינה הכתוב ואמר "וינהלם בלחם", מה פשר השינוי?

לומר לנו שאנו עם קשה עורף ושומרי אמונים, ולעולם אין אנו מוכרים את נשמתנו בעד נזיד עדישים ופרוסת לחם, כי יהודי רעב אפשר רק "לכלכל" אך לא "לנהל" ולהסיט מהדרך. אך המצרים בהיותם רעבים התרפסו בפני יוסף, והיו מוכנים לכל עד "שניהל" אותם ואמר להם למול עצמם וכן עשו... זהו סוד קיומו של עם ישראל עם הנצח בכל הדורות, שמירה על יהדותנו בכל מצב ובכל מחיר. (מעיינות הנצח) הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק ת"א * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8:44-8:43

כניסת שבת: 4:32 יציאת שבת: 5:24 יציאת שבת: 5:55

ג. הכל [בנים מגיל 13 ובנות מגיל 12 (נבוא"ל ס"ט)] חייבים לצום בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (ש"ע ס"ט), וכן חתן וכלה [בתוך 7 ימים לחופה] (נב"ח ס' תקמט ס"ק ט) ואבי הבן, הסנדק והמוהל חייבים לצום (ס' ס"ק י).

ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים, חולה שאין בו סכנה [כגון: חולה שנפל למשכב], זקן תשוש כח [שיש לו צער גדול מהתענית והרופא אומר שזיזק לו אע"פ שאין סכנה] מעוברות [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלת ממחשבים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום אפילו אינה מניקה, אבל אחרי 30 יום מהלידה דווקא כשמניקות בפועל פטורות לצום אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן בתוך 24 חודשים ללידה חייבות לצום, אא"כ מרגישות חולשה וצער להמשיך תעניתם אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חז"ע עמ' כז-כז).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר (ש"ע ס' תקס"א) מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו (משנ"ז ס"ט)] שנת קבע בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות (ש"ע ס' תקס"ד ס"א) אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב והתעורר, מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חז"ע עמ' יב).

ו. אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר ולאכול, מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ש"ע ס' תקס"ד ס"א). אך אם שכח להתנות ואחר שישן קם קודם עלות השחר וחש צמאון, המקל לשתות [קודם עלות השחר] יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשתות בכל לילה (חז"ע עמ' יא).

ז. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר (עמוד השחר = 5:39) אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (=54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים אפילו יותר (ש"ע ס' כט משנ"ז ס"ק כז, הכלה ברורה (דוד יוסף) ח"ה ס' פט ס"כ).

ח. במקום צורך יש להקל לשטוף פיו במים בקומו משנתו בבוקר ולצחצח שיניו במשחת שיניים ובלבד שיהיה שלא להכניס לפיו יותר משיעור רביעית מים (=רבע כוס) בבת אחת וכן יכופף ראשו שלא יבלע כל שהוא מן המים ויפלוט הכל (חז"ע עמ' כח). [במקום צורך = כשקשה לו ביותר שלא לשטוף פיו או למי שיש ריח בפה אם אינו מנקה] (תורת מועדים פ"א ס"א).

ט. אדם בריא שמתענה אך עליו לבלוע כדורים או לשתות תרופות נגד מיחושיו ראש וכדומה, מותר לו לבלועם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר. (חז"ע עמ' ל-לא). ואם הגלגלות הן לצורך רפואת חולי פנימי וכי"ב יש להקל בכל אופן, ואם קשה לו לבלועם רשאי להקל אף עם מעט מים ויזהר שלא ישתה רביעית בבת אחת (תורת מועדים ס"ג).

י. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. (ויב"א ח"ב חז"ר ס' ה' ס"ק ו).

יא. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חז"ע עמ' ל ס"ד).

יב. השריי בצום יכול לטעום מן התבשיל לדעת אם חסר בו תבלין או מלח עד כדי שיעור רביעית (רבע כוס מים) ובלבד שיפלוט, שהטעימה כאן אינה בכלל אכילה ושתייה האסורים (ש"ע ס' תקס"א ס"א חז"ע עמ' כז). ויש המחמירים בזה (שערי נחמה לגר"י טזנר עמ' טז).

יג. מי שאינו מתענה [וה"ה שידוע שלא יסיים את הצום] (תורת מועדים עמ' קן) לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחיד יצא מבית"כ ויקרא לתורה לישראל שמתענה במקומו וי"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע ס' תקס"א ס' ה-ה' ס"ק עז וילק"ו). לכתחילה יש לעלות כוהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה (שקיעה=4:54) ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (נב"ח פ' תפ"ח ס"ב) אבל לפני פלג מנחה (4:02) אין לעלות כהנים כלל, ויש למחות בנהגים כן (הלכות עולם ח"א עמ' רכב).

יד. אם אין שישה מתענים באותו היום [שמתכוונים לצום עד הסוף!] לא יאמר הש"צ את "עננו" כברכה בפני עצמה (אלא בשומע תפילה ככל יחיד) וכן לא יוציאו ס"ת לקריאת "ויחל" (ש"ת יח"ד ח"א ס' עט).

השבת אבידה: ביום חמישי כב כסלו נשכחו תפילין (רש"י ור"ת) סידור וספרון חוק לישראל
בטרמפ מקרית ספר לבית שמש המוצא יפנה לטלפון 0505753495 תזכו למצוות.

ניתן להשיג את טבלת בדיקת דגים מתולעים הצבעונית בטל: 054-9789364

משרד"ה האיהודי טל: 08-8644452 דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com



חומרת צום "עשרה בטבת"

אומר "האבודרהם": אילו היה חל צום עשרה בטבת בשבת היינו צריכים לצום, מה שאין כן אם יחול תשעה באב בשבת, דוחים אותו ליום ראשון, וכ"כ למה? ועוד צום תשעה באב הוא על עצם החורבן ואילו צום עשרה בטבת הוא "בסה"כ" על תחילת המצור, אם כן מדוע נראה כי צום עשרה בטבת חמור יותר?

מתוך "החתם סופר": בכל שנה ושנה שמגיעים אנו לתאריך עשרה בטבת ישנו דיון בבי"ד של מעלה מחדש האם תהיה שנה זו המשך לחורבן ר"ל או לא, שהרי כל דור שלא נבנה בית במקדש בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פא') וסימן שעדיין לא תיקנו את העון שבגללו נחרב. לכן נקבעה התענית ביום זה כדי שנדאג לשנות את מעשינו על מנת שנציל מגזירת החורבן ונצא מאפילה לאורה ונזכה לגאולה השלימה במהרה.

אם היו כלל ישראל כבר בתחילה עוצרים בשלב זה של תחילת החורבן ודואגים לשנות את מעשיהם לטובה היה מסתלק הסממן לתחילת החורבן (קרי המצור) אך מאחר ולא נהגו כן נשארה התביעה במקומה והגיעו לשלב הבא של החורבן בפועל.

לכן מוטל על כל אחד ואחת לעשות חשבון נפש ולשנות מעשיו לטובה ולא להישאר אדיש ולפטור עצמו באמירה כי אלו "ימות משיח", ולכן ישנן צרות רבות, ונזכור כי כל המתאבל על ירושלים בעוה"ז ישמח עימה לעתיד לבוא, ויזכה לראותה בבניינה במהרה אמן.

אהבת ישראל, המתכון לגאולה!

מעשה שהיה



יוסי ואריה היו הראשונים שגילו את דבר הגניבה, הם הרימו את קופת הצדקה הכיתתית, היא הייתה ריקה, לאן נעלם הכסף? זה אחר זה הגיעו התלמידים לכיתה ושמעו את הבשורה העצובה, מי יכול לעשות זאת? תמחו.

לפתע אמר יוסי: "שאלו נשאר אחרון בכיתה לפני חופשת הפסח", "כן באמת, מוזר שהוא התעכב בכיתה ולא הלך מיד הביתה" אמר שמעון, "מעכשיו ברור מניין היה לו כסף לקנות את המצלמה החדשה שהשוויץ בה בפסח" קרא אריה. כך עשתה לה השמועה כנפיים כי שאלו הוא שלקח את הכסף מקופת הצדקה הכיתתית.

שנכנס שאלו לכיתה נעצו בו כולם מבטים כועסים, הוא הביט ימינה ושמאלה, ניסה לחייך אך ראה מולו פרצופים כועסים. "גנב!", "איך העזת?", "הודה על האמת!", "החזר את הכסף!", הקיפו אותו הילדים. "מה אתם רוצים ממני... לא עשיתי כלום", "בטח עוד משקר! לא מתבייש!" עיניו של שאלו התמלאו דמעות, הוא פנה לאחור ונמלט מהכיתה.

אחרי התפילה נכנס פתאום המנהל לכיתה, הוא לחש דבר מה באוזנו של המורה ופנה לתלמידים: "למה שאלו לא כאן?", "בטח הלך הביתה כדי להחזיר את הכסף שגנב" אמר שמעון. "אתה בטוח שהוא גנב?" שאל המנהל, "כן, זה ברור", "הוא נשאר אחרון בכיתה", "פתאום יש לו כסף למצלמה חדשה", נשמעו הקולות.

"אני רוצה לספר לכם סיפור" אמר המנהל והחל לספר: "הסיפור הזה קרה לפני כ-160 שנה: בשעת לילה מאוחרת נשמעו דפיקות על דלת הפונדק קטן, בעל הבית, יהודי טוב לב וירא שמים הציץ מבעד לחרוץ הדלת וראה עובר אורח לבוש בלויי סחבות, רזה ותשוש עומד על המפתן. הוא הזמינו להיכנס, והגיש לו כוס תה חם, ערך לפניו שולחן והגיש לו ארוחה משובה ולאחר מכן סידר לו מיטה לישון. בבוקר היה האורח מאושש מתלאות הדרך והודה למארחו במילים חמות. בעל הפונדק הכניס את ידו לכיסו והוציא חופן מטבעות והושיטם לאורח, אך להפתעתו דחה האיש את ההצעה בעדינות אך בתקיפות "רוב תודות, אבל איני זקוק לזה" אמר. "מה זאת אומרת?" שאל נדהם. "איני מקבץ נדבות, אולי לא תאמין, אבל למעשה איש

עשיר אני ובעל נכסים רבים, בתים שדות וכרמים..."

"אנא ממך, אני חייב להבין, למה אדם עשיר נודד ממקום למקום כשהוא לבוש בלויי סחבות?" שאל, והאורח סיפר: הסיפור התחיל קצת יותר משנתיים, בביתי הייתה משרתת, נערה יתומה שכל מחסורה היה עלינו, יום אחד נגנב מהבית סכום כסף גדול, החשד נפל עליה, היא הכחישה ואמרה שלא גנבה, אבל היו לנו סיבות לחשוד שהיא משקרת, התלוננתי במשטרה, היא נלקחה לחקירה, וגם שם הכחישה באומרה שהיא לא גנבה, השוטרים צעקו עליה והכלימה אך היא טענה בתוקף שלא גנבה, לבסוף שחררו אותה אבל היא יצאה משם שבורה ונכלמת וכעבור זמן קצר חלתה ונפטרה. עברו כמה שבועות והמשטרה תפסה כנופיית גנבים שהודו בחקירתם שגנבו ממני את הכסף ואף הוליכו אותם למקום המסתור שבו הטמינו אותו, וכך הושבה אלי הגניבה. לא ידעתי את נפשי מרוב צער, ליבי יסרני על שחשדתי בנערה האומללה וגרמתי למותה. החלטתי לנסוע לצדיק, רבי מאיר מפרמישלן כדי לקבל דרך תשובה ותיקון, כשסיימתי לספר לצדיק את מה שארע, נפלו פניו והוא התעטף בשתיקה ממושכת ולבסוף אמר: "עליך לבחור באחת מ-3 דרכי התשובה שאומר: או שתסתלק מהעולם ומתנתן תהיה כפרה על החטא שחטאת, או שתחלה במחלה קשה ותסבול ייסורים שימרקו את עוונך או שתצא 3 שנים של נדודים לגלות כדינו של הורג נפש בשגגה". ביקשתי מהצדיק זמן להרהר בדבר, חזרתי הביתה והיה קשה לי להחליט. הימים חלפו, כעבור זמן התחלתי להרגיש כאבים עזים בכל גופי ונפילתי למשכב, הרופא שבדק אותי קבע שלקיתי במחלה קשה וימי ספורים. בשארית כוחותי מיהרתי לנסוע לצדיק מפרמישלן שיתפלל עבורי שלא אמות, והודעתי לו כי אני מסכים לקבל כל דרך אחרת של תשובה שיורה לי. "למות לא תמות, חולה כבר היית, אם כן עליך לצאת לגלות", והורה לי בפירוט כיצד עלי להתנהג בגלות במשך 3 שנים, "יכשתיים את שנות גלותך תשוב לכאן, ואשיב לך את חפציך האישיים" אמר, שנתיים אני גולה ממקום למקום, ממלא בקפדנות את כל הוראות הצדיק, והנה נודע לי כי הצדיק מפרמישלן הסתלק לבית עולמו, ואני בדרכי לצדיק רבי חיים מצאנו כדי לשאול מה לעשות? עכשיו מבין אתה מדוע אינני מעוניין בנדבה?". בעל הפונדק שנמנה עם חסדיו של רבי חיים מצאנו הודיעו כי הוא רוצה להצטרף אליי בדרכו לרבו, הוא הורה למשרתים לרתום את המרכבה והם יצאו יחדיו לעיר צאנו. מיד שנכנס אל הקודש פנימה עוד בטרם פצה את פיו, הניף הצדיק את ידו ואמר: "סע לביתך ובדרךך תעבור בפרמישלן, לך לקברו של רבי מאיר ותאמר לו שהרב מצאנו פסק כי די ב-2 שנות גלות שעברו עלייך מפני שקיימת אותם מתוך מסירות נפש..."

המנהל בחן את פני הילדים ואז הכניס את ידו לתיקו והוציא מתוכו שקית מלאה מטבעות, "זה הכסף שהיה בקופה שלכם, אני רוקנת את הקופה לפני החופשה כדי שהכסף ישמר טוב יותר בחזרי הנעול, ועתה אני מחזירו לכם. חבל שמיהרתם לחשוך בחבר שלכם, שלא חטא ולא פשע". כולם ישבו נכלמים, "אני רוצה שכל אחד מכם יגש לשאול ויבקש את סליחתו על החשד הבלתי מוצדק ואני מקווה שתלמדו לקח לכל החיים לא למהר לחשוך, אלא אדרבא ללמד זכות ולזכור תמיד שעל ידי אהבת ישראל נזכה לגאולה השלימה.

הלכות צום עשרה בטבת

פינת ההלכה



א. לפני 2442 שנים החל ביום זה המצור על ירושלים כשבקבותיו נחרב בית המקדש [הראשון]. והכל מתעננים ביום זה מפני הצרות שאירעו בו, כדי לעורר ולפתוח הלבבות לדרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה ובזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב את מעשינו (מסנ"ס סי' תקנ ס"א, ב).
ב. יום זה אסור באכילה ושתייה ומותר בסיכה, נעילת נעלי עור ואישיות. ורחיצה מותר (ק"ע ס"א-ב).
אפילו בחמים (חז"ע ארבע חגיגות עמ' כח).